

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00001

A helyi identitás és kohézió erősítése Adony térképében

Objektumleírások

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Ercsi épített öröksége

Sokutcás, nagy kiterjedésű település a Duna mellett. Régi magjában szabálytalan utcás, halmazos szerkezetű halászfalu volt. Újabb részei szabályos út- és telekhálózatúak. A templomdomb oldalán és partján pincesor húzódik, néhol préházal vagy lakóházzal együtt. • A bakonybéli apátság birtokai között szerepelt. A Duna-szigeten épült Szent Miklós monostort 1166-ban bencések, majd 1213-tól ciszterciek lakták. 1227-53 között a karthauzi rend használta. A települést Ecsi formában 1222-ben, plébániáját 1332-ben említik először. A monostor román kori kőfaragványai szétszóródtak a település területén. Az oszmán hódítók palánkvárat építettek. A település lakott hely maradt, sőt, lassú fejlődésnek indult. Ercsi 1638-ban mezővárosi rangot kapott. A törökök kivonulása után a faluban új kápolna és templom épült, mindkettő Szűz Mária tiszteletére. A XVII. században délszlávok települtek be. 1870-ben a Duna-parton 72 malom sorakozott. 1912-ben felépült Európa akkor legkorszerűbb kiskapacitású cukorgyára. 1660-tól Szapáry-, majd Lilien- és Eötvös-birtok, a XIX. század közepétől 1945-ig a Wimpffen családé.

ENTZ – SISA 1998 (70.), VIRÁG 2005 (60.)

Nagyboldogasszony kegytemplom

Templom tér

Település központjában, kis dombon, szabadon álló, egyhajós, szegmensíves záródású, homlokzati tornyos templom, a szentély felé kontyolt nyeregtetővel. Építtette gróf Szapáry Péter 1763-67-ben, 1781-ben szentelték fel. 1912-14-ben báró Wimpffen Siegfried jelentős restaurálási és belső díszítőmunkákat végeztetett. • Homlokzati tornya alatt díszes főbejáratot alakítottak ki, amely felett a Szapáry-címer látható. A 3 boltszakaszos hajó erőteljes, a homlokoldalon ívelt, mély fülkét képező falpillérekkel, csehsüvegboltozattal. A szentély keskenyebb, szintén csehsüvegboltozatos, félkupolás záródású, két oldalán helyezkedik el a sekrestye, illetve szertár. Ezek emeletén oratóriumot alakítottak ki. Az ívelt mellvéden található az orgona. A belső teret márványozással, gazdag díszítéssel látták el, ennek egy része olasz díszítő szobrászok munkája. A főoltár két oldalán Szent Joachim és Anna nagyméretű stukkószobra áll, a főoltárkép Mária mennybevételét ábrázolja, gróf de Vite pápai testőr műve 1914-ből. A főoltár mögött a keleti Hodigitria-típusból kialakult, királynőként ábrázolt Boldogasszony-kegykép látható, 1750 körül készült munka. A szentélyt záró boltozatban angyalokkal kísért Szentháromság-csoportot helyeztek el, amely 1767-ben készült. A templomnak több mellékoltára is van: a diadalív mellett jobbról Nepomuki Szent János szobra, alatta a Jézus Szíve kép de Vite műve, az oldalfülkékben, a szentély mellett balra Szent Péter, vele szemben Szent József a gyermek Jézussal, az orgonakarzat mellett balra Szent Donát és Szent Flórián Szűz Máriával ezzel szemben Remete Szent Pál szobrok állnak, valamennyi báró Lilienné Szapáry Julianna ajándéka az 1818-1845 közötti időszakból. A középső szakasz oltárképei balra Szent Julianna, vele szemben Szent Izabella, amelyeket a templommal együtt szenteltek fel 1781-ben.

BARDOLY – HARIS 2008 (38-39.), ENTZ – SISA 1998 (70.), TAK 2017 (18.)

Református templom

Dózsa György út

Kertben szabadon álló, középtornyos, hosszahajós, szecessziós épület. Vásárhelyi Dezső nyugalmazott miniszteri tanácsos, egyházmegyei tanácsbíró tervei alapján épült. Alapkövét 1929-ben tették le, és 1930-ra építették fel. Az 1960-as években és 1994-ben felújították. • Észak-déli tengelyben épült, 29 méter magas, déli homlokzat előtti tornyával együtt. Mindkét oldalán egy-egy kiszögellés van, az északi vége szentélyszerűen meghosszabbodik. A 10X20 méteres belső tér fölé dongaboltozat borul. A

templombelső mindkét végében egy-egy támasztás nélküli karzat van, az északi sokkal kisebb. A falazott szószerk a nyugati kiszögellésben áll, előtte helyezkedik el a kő úrasztala.

ENTZ – SISA 1998 (70.), TAK 2017 (21.), VÁRADY 1994 (280-281., 301.)

Szapáry-kápolna

Kápolna-dűlő

Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt, a várostól északra, a Duna-menti löszpad szélén álló, keletelt, egyhajós, félköríves klasszicista kápolna. Épült 1828-ban. Feltehetően Ercsi-Éty elpusztult középkori falu templomának helyén gróf Szapáry Julianna építtette férje, báró Lilien József temetkezési helyéül. Szabadon álló, ívelt oromzatú építmény, oldalain lizénákkal, szegmensíves záródással a folyam felé. Mögötte helyezték el báró Eötvös József historizáló fehér mészkő obeliszkjét a végakarátának megfelelően 1871-ben ide eltemetett író-politikus domborművű arcképével. Tervezte Ybl Miklós, a dombormű Szász Gyula műve. 1879. június 15-én avatták fel. A kápolna és a síremlék teljes felújítására 2016-ban került sor. Eötvös hamvait a folyamatos rongálások és rablások miatt 1968-ban a városban álló szobra alatt helyezték el.

BARDOLY – HARIS 2008 (38.), ENTZ – SISA 1998 (71.), TAK 2017 (19-20.)

Eötvös József Emlékház

(egykori Lilien – Eötvös – Sina – Wimpffen-kúria)

Eötvös utca 33.

Szabadon álló, földszintes, részben alapincézett, rendhagyó U alaprajzúnak tekinthető, kontyolt nyeregtetős épület, amelynek egyik rövidebb szárnya néz az utca felé. Ennek oka, hogy az udvari rész több fázisban épült ki. Báró Lilien József, aki 1805-ben kapott magyar honosságot, Ercsiben, a felesége, muraszombathi, széchyszigeti és szapári Szapáry Julianna grófnő hozományaként kapott birtokon telepedett le, ahol modern mezőgazdaságra alapozott uradalmat hozott létre. A klasszicista kúriát valószínűleg Miks Ferenc építőmester emelte, az építés ideje 1830-ra tehető. A báró halála után lánya, Anna kezével együtt a jól jövedelmező uradalom is vásárosnaményi báró Eötvös Ignácra szállt. A kúria leghíresebb lakója fia, Eötvös József volt, aki szinte egész gyermekkorát itt töltötte. Mivel apja irányítása alatt a birtok gazdálkodása teljesen leromlott, a család eladósodott. Később Eötvös öccse, Dénes állt az uradalom élére, de azt 1845-ben el kellett adnia hodosi és kizdai báró Sina Simon bankárnak. A Sina családtól 1876-ban a Wimpffen grófok szerezték meg az uradalmat, házasság révén, bár ők a nagyobb kúriát lakták, a kisebb birtokigazgatási funkciót töltött be. Az államosításig mindkettő a család tulajdonában állt. 1944-ben az épület erősen megsérült, de a II. világháború után helyreállították. 1990 óta emlékmúzeumként működik, amelyet 1997-ben könyvtárral és adattárral bővítettek. • Az épület egyszerű, dísztelen kiképzésű. Utcai homlokzata 5 osztású, hátsó részén 4 pillér által tartott üvegtornác húzódik. A hátranyúló szárnyak átalakítottak, jellegtelenek. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (37.), ENTZ – SISA 1998 (71.), TAK 2017 (20.), VIRÁG 2005 (60-61.)

Tűztorony

Szent István út – Táncsics Mihály utca – Fő utca sarka

Háromemeletes, hasáb formájú, gúlatetős, késő historizáló torony, épült 1903-ban. 2015-ben felújították. Az építmény a polgári közösség önszerveződésének erejére és öntudatára utal. A Táncsics Mihály utca felé néző körablak előtt látható Szent Flórián, a tűzoltók védőszentjének szobra. Alatta

emléktábla hirdeti: „Építette a község 1903 évebn/Károly Zsigmond biró,/Gerő István jegyző,/Tschepen Dezső Ö. T. E. főparancsnok/hivataloskodása idején:/Roth Jakab/helybeli vállalkozó által.”

ENTZ – SISA 1998 (71.), S. TÖTTŐ 2015, TAK 2017 (20.)

Felhasznált irodalom

- BARDOLY – HARIS 2008 Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
- S. TÖTTŐ 2015 S. Töttő Rita: Szépül a torony, fel lehet majd menni a tetejére. Fejér Megyei Hírlap, 2015. 07. 27. online verzió: <https://www.feol.hu/ercsi/szepul-a-torony-1716018/>
- TAK 2017 Településképi arculati kézikönyv. 2017.
- VÁRADY 1994 Várady József: Dunamellék református templomai. 2. rész. 1994.
- VIRÁG 2005 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.